

Het land van de lichaamsdelen

Essay geschreven
voor de

Anatomische Les
van Amsterdam

UMC, 2025

Abdelkader Benali

Het land van de lichaamsdelen

De gezonde mens heeft vele wensen, de zieke slechts één.

De vrouw in het lemen huis

In zijn pijn leren we de mens in zijn meest intieme vorm kennen. In zijn zoektocht naar genezing leren we de mens in zijn meest kwetsbare vorm kennen. De zoektocht naar genezing brengt hem naar de rand van de wereld. De zoektocht naar genezing zorgt ervoor dat hij de hoogste toppen beklimt en de diepste dalen verkent. Het drijft de mens voort. Het geeft hem geen rust, de gedachte dat er ergens genezing gevonden zal worden. We zoeken allemaal naar genezing en eenmaal genezen wensen we onze naaste genezing toe. Als we eenmaal zijn genezen is het leven voorgoed veranderd. En we begrijpen dat het pijnloze leven een andersoortig leven is, dat we het niet genoeg koesteren wanneer we verlost zijn. En wanneer pijn ons treft, dan herinneren we ons het pijnloze leven als een vakantiebestemming waar we geen recht meer op hebben.

In de oude wereld kon je klaarblijkelijk genezen worden door een vrouw die verborgen ging in een lemen huisje dat in de vallei lag als in de palm van de hand. Als je een meisje was tenminste, want ik had er geen toegang toe in een zomer aan het begin van de jaren negentig. Mijn vader trouwens ook niet. Wie we gingen bezoeken was een geheimzinnige vrouw die alleen vrouwen ontving. De rit ernaartoe hadden we stilletjes naast elkaar gezeten, mijn zusje en ik. We waren vertrokken na het vallen van de avond, een van de weinige keren deze vakantie in het Marokkaanse dorp dat er zo laat nog gereden werd. Dit was duidelijk een noodzakelijk bezoek. Mijn vader stuurde de auto van de hoofdweg af, waarna we hortend en stotend over een weggetje vol gaten uit kwamen bij een eenvoudig, lemen huis. Een soortgelijk huis als het huis dat we verlaten hadden.

Mijn moeder en zusje stapten uit. Na een paar stappen waren ze al door de duisternis opgeslokt. Mijn vader slaakte een zucht, hij speelde met zijn autosleutels. De wachtstand waarin hij verkeerde liet geen ruimte voor dialoog, dus keek ik wat naar buiten om een glimp op te vangen van wat er in de avond verborgen lag – tevergeefs.

Het was duidelijk dat mijn ouders hier niet voor het eerst kwamen. Blijkbaar ging het hier om een vrouw die in hoog aanzien stond vanwege haar gave om jong en oud te genezen van de aandoeningen die de mens kunnen kwellen. Voor zover ik wist had mijn zus geen aandoening of ziekte. Dit was een preventief bezoek.

In dat huisje zou een ritueel plaatsvinden dat mijn zusje moest beschermen tegen de duizend pijnen waar het lichaam aan blootstaat, om de prins van Denemarken, Hamlet, te citeren. Los of genezing in het verschiep lag was het bezoek vooral ook bedoeld om een traditie voor te zetten; dit bezoek stond niet op zichzelf. Mijn moeder was hier geweest en misschien haar moeder ook. Hoelang zaten we al te wachten? Of was ons wachten ook deel van het bezoek?

Net toen ik gewend was geraakt aan dat onbestemde gevoel dat het geduldige wachten met zich meebrengt, gingen de deuren open, stapten ze in, moeder en dochter, en gingen zitten alsof er niets was gebeurd. Mijn moeder zei 'Rijden maar,' alsof mijn vader die aansporing nodig had. Hij startte de wagen en langzaam reed hij weg, onder de rubberbanden spatten de steentjes weg, om pas op de hoofdweg gas te geven.

Einde van het consult. Er werd nooit meer over gesproken.

De vrouw die ik niet mocht zien

Het is 2023. Ik ben in de heuvels van het Rifgebergte op bezoek bij de familie van mijn vrouw. Buiten is het warm, binnen nog warmer. We zijn omringd door cactusplanten, vijgenbomen en

cannabis. Dit is het gebied waar de hasj vrijelijk verbouwd mag worden sinds de verarmde bevolking daar toestemming voor kreeg van de sultan, meer dan honderd jaar geleden. Inmiddels is de cannabis-teelt volledig gelegaliseerd, wat grote farmaceutische bedrijven heeft aangetrokken die het groene goud van het Rifgebergte willen omzetten naar medicijnen. Het gaat om miljarden aan investeringen, het gaat om miljarden en nog eens miljarden aan opbrengsten – winsten waarvan de lokale bevolking, die van de hand in de tand leeft, weinig zal terugzien. Zeker niet de man die in een hoekje van de kamer waarin ik me bevind aan het kermen en zuchten is.

De oom van mijn vrouw heeft het aan zijn buik. Hij heeft een arts bezocht, maar van een onderzoek is het nog niet gekomen. Wel heeft hij veel medicijnen gekregen. Wanneer ik op familiebezoek ga zie ik altijd wel ergens medicijnen liggen, opeengestapelde doosjes. Talismannen.

Om de paar uur gaat hij weer liggen, hij ondergaat de pijn gelaten en we praten wat. Het is hartje zomer en erg warm hier; het zweet gutst van mijn hoofd. Door te praten met hem vind ik afleiding. Ik vergeet even de hitte.

Ik zit naast hem. Hij houdt zich sterk. Als ik hem hoor kreunen heb ik een naar voor gevoel. Ik aarzel om dit tegen mijn vrouw te zeggen. Ik heb het voor gevoel dat de pijn die deze man heeft geveld niet zal voorbijgaan. Ik zit naast hem. Hij kijkt me aan met zijn waterige ogen. Pijn maakt een kind van ons. Maar wat moet ik doen? Wat weet ik van iemands lijdensweg? Maar het voelt niet goed. Het dichtstbijzijnde ziekenhuis is in de grote stad, vier uur reizen, lange wachtrijen, veel bureaucratie, en het is duur. De kudde geiten die voorbij dreunt doet stof opwaaien. Het is een kurkdroge zomer, de rivier die de vallei doormidden snijdt staat al maanden droog. Men bidt om regen.

Er komt een vrouw komt binnen. Zij is de shuwafa. Ze wordt met respect ontvangen. Mijn vrouw en haar oom kussen haar hartstochtelijk.

Zij is de genezeres; vanuit een hoekje sla ik de handelingen gade. Dit is dus die vrouw waar mijn zus toen op bezoek is geweest, lang geleden. Ik zit weer in de auto te wachten, maar deze keer ben ik er gewoon bij.

Mijn aanwezigheid wordt gedoogd, het is eigenlijk niet de bedoeling dat ik erbij ben. Ik weet niet of de shuwafa mij heeft gezien. Misschien besta ik wel niet in haar universum. Ik vind dat prettig, ik hoef er niet bij te zijn. Ze voert haar rituelen uit, die ik verder niet kan beschrijven, omdat ze voorbehouden zijn aan de mensen daar. Geheimhouding draagt bij aan het versterken van de banden; als het geheim bekend wordt gemaakt, verliest het zijn waarde. Genezing vraagt om geduld.

De medicijnman en zijn tong

In Marokko is iedereen op zoek naar genezing. Iedereen is op zoek naar medicijnen tegen de kwaal die vroeg of laat zal toeslaan. Zoals alle mensen zoeken de mensen hier, en ze zoeken hartstochtelijk. De bedelaars roepen welke aandoening ze hebben, welke medicijnen ze nodig hebben. In de bazaar loop ik een man tegen het lijf die me doosjes medicijnen onder de neus duwt. Een vrouw ligt met haar olifantsbeen op straat. Mensen praten honderduit over hun diabetes. Apothekers opereren als huisartsen, je kan met elke klacht bij ze komen en ze trekken wel een medicijn uit een la. Vakantievierende Nederlandse Marokkanen nemen tassen vol antibiotica mee naar huis, zo makkelijk is het te krijgen. Medicijn werkt in dit land alleen als het onmiddellijk genezing brengt, al het andere is nep. Ondertussen praten mensen in de cafés over ziekenhuisopnames, over hoofdpijn, over hun droge mond, over de onbetaalbare operaties, over het bezoek aan de hoofdstad waar de gespecialiseerde ziekenhuizen zijn waarvoor ze soms een week onderweg zijn. De buurman vertelt dat hij zijn zoon naar Nederland brengt voor een operatie. Een groot deel van de dag gaat op aan het zoeken van genezing en het bidden voor genezing.

Tanger is een grote huiskamer, zei een vriend. Tanger voelt ook als een grote wachtkamer bij de dokter.

Er is een sterk geloof in de helende kracht van gebed, spiritueel gezang en allerhande kruidenpre-

paraten. Het woord dat van toepassing is als een pleister op elke pijn of last, is het woord sabr, geduld. Klinkt er een klacht, dan volgt meteen: 'God zal je genezen, Allah Shafik', en daarna sabr, geduld, want 'Allah is de Eerste Genezer'.

Op de pleinen van de oude steden zitten de rondtrekkende medicijnmannen die de wonderbare werking van hun producten aanprijzen. Hoe dieper ze uit de Sahara komen, hoe sterker hun werking want de nomaden van de Sahara staan het dichtst bij de natuur, zijn gehard en hebben de westerse verworvenheden niet nodig om te overleven – en omdat iedereen in Marokko van de nomaden afstamt, is gebruikmaken van de kennis van de nomaden een vorm van verbinding zoeken met de voorouders.

Deze mannen trekken altijd veel bekijks, ze zitten in hun lange jurken op de hurken, als de statige maraboe die hurkend in zijn lange veren verborgen gaat, de lange snavel naar de grond gericht. Er staan altijd mensen rond deze mannen, zij luisteren aandachtig naar de medische aanwijzingen.

Ook al kopen ze niks, door te luisteren naar de verhalen van de medicijnman krijgen ze wel de bevestiging dat tegen elke kwaal wel een middel te krijgen is. Zijn aanprijzing geeft hoop. Luisteren draagt bij aan genezing.

Niet vertellen, het verliest zijn kracht

Mijn vrouw drukte me, ten overvloede, op het hart dat ik het geheim van de zaak niet prijs moet geven. De intimiteit maakt zo'n essentieel onderdeel uit van de 'behandeling' dat het prijsgeven ervan aan de wereld de helende werking teniet zou doen. Ze weet dat ik een scepticus ben, om die reden kijkt ze me smalend aan. Ze vindt het niet prettig dat er op dit gewijde moment iemand bij is die klaar staat met de hakbijl van de Kritische Rede. Mijn manier van kijken is voor haar genoeg om me weg te wensen.

Het gevaar is niet mijn terughoudendheid, ze weet heus wel dat ik veel te nuchter ben om me te laten overtuigen. Ze wil de shewafa beschermen; het is haar professie, de sceptische buitenwereld zou het toch niet begrijpen, misprijzen verdient ze niet. Mijn vrouw is dolblij dat ze gekomen is. Het herinnert haar aan vroeger.

Avicenna in Amsterdam-Oost

Mijn schoonvader heeft een kleine bibliotheek van Arabische werken in zijn tot de nok toe gevulde huurwoning in Amsterdam-Oost. Ik verwonderde me erover hoe iemand rustig tussen zoveel spullen kon leven. In Het Parool heb ik gelezen over gemeenteambtenaren die gespecialiseerd zijn in het helpen van Amsterdammers die hun woning hebben dichtgemetseld met overbodige spullen. Wat ze wordt aangerekend – een oncontroleerbare drift om de paar vierkante meters ze bewonen te vullen met spullen – kan ik mezelf ook aanrekenen.

Afgelopen jaren heb ik noodgedwongen van honderden boeken afscheid genomen, boeken die ik in de loop van vele jaren heb gekocht, maar waarvan ik achteraf niet meer weet waarom ik ze heb gekocht. Meestal in de ramsj, puur om aan de prikkel tot koopzucht te voldoen. De aankopen werden dan opgestapeld in boekenkasten tot er geen ruimte meer was – een euvel dat makkelijk werd opgelost door de rij boeken naar achter te duwen, zodat er ruimte kwam voor een tweede rij. En zo metselde ik mezelf dicht met boeken. Als ik één procent van al die aankopen van kaft tot kaft heb gelezen, zal het veel zijn. Wat moest ik met al die boeken? Ze beschermden me tegen de boze buitenwereld. Ze gaven me kracht. Ze gaven me controle. Bij elkaar vormden ze een muur tegen de benauwdheid van het bestaan.

Ik ruik aan de boeken, ik streel de boeken. Ze genezen me van rusteloosheid. Alles wat belangrijk is in dit bestaan staat in een boek en dat boek heb ik in huis gehaald.

Stond ik in de boekhandel voorovergebogen over de geschiedenisstafel met de laatste verse ramsj, dan begon mijn bloed te stromen. De gedachte dat ik werkelijk elk boek kon kopen zonder dat mijn

bestedingsruimte ook maar een beetje in het gedrang zou komen, kleurde mijn dag intens rood. Met twee, drie volle boodschappentassen verliet ik de boekhandel om thuis rustig alles uit te pakken en ook vooral rustig ongelezen te laten. Het lezen van boeken kost tijd. Het aanschaffen van een boek gaat pijsnel, puur op intuïtie.

In de boekenkast van mijn schoonvader stond een boek dat me opviel. Ik schoof het eruit. Kitab al Tibb van Ibn Sina, oftewel, zoals hij in het Westen bekend werd, Avicenna. Kitab al Tibb is het boek van genezing waarin hij alle toen bekende kennis over geneeskunde bundelde, en daarmee tilde hij de geneeskunde naar een hoger niveau. Geneeskunde als methode.

Na de val van het Romeinse Rijk verschoof het centrum van kennis naar het Midden-Oosten. De manuscripten van de Griekse wijsgeren werden vertaald naar het Arabisch in de stad Bagdad. De bewoners van dit moslimrijk waren vooral geïnteresseerd in de praktische kennis die de Grieken hadden.

Bagdad werd bestuurd door de Abbasiden, afstammelingen van Abbas. Bagdad was de meest vooraanstaande stad van zijn tijd, beter bekend als het Huis van Wijsheid. Die naam had de stad te danken aan de aanwezigheid van ontelbare boeken en manuscripten. Ibn Sina (Avicenna) bundelde de Griekse, Chinese en Indiase kennis omtrent geneeskunde en heling in een boek dat via het islamitische Spanje in Europa zou terechtkomen. Vanaf de twaalfde tot de vijftiende eeuw gold Kitab al Tibb in christelijk Europa als gezaghebbend. Het boek van Avicenna staat aan de basis van de medische revolutie die begon in Bologna.

Maar wat deed dat boek in de boekenkast van mijn schoonvader? Toen ik hem die vraag stelde wees hij naar het balkon. Het was een balkon vol plantjes waar hij bij hoofdpijn, een zeurende kies of een zwerende vinger zijn toevlucht toe zocht. Liever dan een arts te zoeken loste hij het zelf op. Met compagnon Ibn Sina aan zijn zijde vond hij zijn weg in het rijk van de plantjes. Op dat moment werd mijn schoonvader als die maraboe op het plein in Marokko: verbonden door een lange keten van overgeleverde kennis. Vanuit Afghanistan, waar Avicenna geboren was, werd deze kennis via Bagdad, Marokko en Andalusië overgeleverd naar de boekenkast van mijn schoonvader in Amsterdam-Oost. De beste genezing is de genezing die dichtbij voelt, ook als die van ver komt.

Het placebo-effect. Echt?

De zakjes met het witte poeder dat opgelost diende te worden in een glas lauw water, leken allemaal op elkaar. Onafhankelijk van de klacht mochten we steeds dezelfde poedertjes ophalen bij de apotheek. Als er een wonderpoeder was, dan was dit het. Ik ging mee omdat mijn moeder de Nederlandse taal niet machtig was. Ze was als jonge vrouw met twee kinderen onder de arm naar Nederland gekomen om zich te voegen bij onze vader. Zij sprak Berbers en ik sprak Nederlands. De huisarts was er wel gewend aan geraakt, want ik zal vast niet de enige migrantenzoon zijn geweest die kwam vertalen. In afwachting van het consult probeerde mijn moeder me ervan te overtuigen naar de medicijnen te vragen die dokter Krijger in een bureaulade had. 'Hij heeft daar de echt goede medicijnen. Die van de apotheek zijn slecht.' Zo zette ze me onder druk. Wie wil zijn moeder nou niet de beste medicijnen bezorgen?

Ik wist niet wat ik ervan moest vinden. We waren aan de beurt. Ik zag een schedel. Lichaamsdelen. Boeken met medische taal erop. Dokter Krijger droeg een bril, zijn haar was dik, donker, het hing voor zijn ogen. In zijn vrije tijd deed hij aan tennis, dat kon niet anders; hij zag er ongelooflijk fit uit. Sportief. Een knappe man.

Voor mijn moeder was hij een sjamaan die ergens in een la een geheime voorraad levenselixer verborgen hield. Aan mij om het hem te ontfutselen. Ik begon te praten. Hij luisterde minzaam. Vriendelijkheid was alles. Ik zag aan zijn ogen dat hij zich ergens ook amuseerde over deze uitwisseling van klachten via een derde persoon. Hij begreep het. Ik zag respect in die ogen.

De woorden 'pijn', 'hoofd', 'maag' en 'ellende' wist ik nog wel te vertalen, maar hoe had ik de emotie

die ze voelde kunnen vertalen? Het was steeds hetzelfde ritueel. Mijn moeder klaagde, ik legde het uit, dokter Krijger pakt een papiertje en schreef daarin het onleesbare handschrift dat alle huisartsen eigen is, iets op, waarna hij ons het afgescheurde recept aanreikte. We stonden weer buiten. Mijn moeder vroeg of ik nog naar die geheime lade had gevraagd. Met het hoofd schudde ik van nee. We liepen richting de apotheek.

Ziek werd ik een vierkant lichaam

Een herinnering aan mijn kindertijd in Rotterdam. Ik was zo ziek dat mijn tong als een ijspegel in mijn mond lag. Ik leek met behanglijm vastgeplakt aan het matras; binnen in me brandde een oven, maar de huid voelde ijskoud aan. De avond ervoor was ik als een gezond ventje naar bed gegaan, in de ochtend was ik wakker geworden als lijdend voorwerp. Minuten voelden als uren. Seconden als minuten.

Ik had raar gedroomd. Een grijze wereld waarin bolachtige vormen continu van gedaante veranderden; ik zweefde er tussendoor zonder ze te kunnen aanraken. Als een zeepbel kon ik elk moment uit elkaar spatten.

Ik wilde spiegeleieren eten. Als ik die maar at, dan kwam alles goed. Mijn moeder maakte in een handomdraai twee eieren klaar; het geel was gelig, het wit wittig. Wat ik zag, was een kunstwerk. Maar het smaakte me niet. Het zout proefde ik niet. Ik zakte terug in bed. Ik gaf het op. Viel in slaap. Een paar dagen lang zou ik niet naar school kunnen.

Buiten hoorde ik een trein voorbijkomen, volgepropt met passagiers, ik kon de trein niet zien. Gezonde mensen. Daar ging het leven door, hier stond het stil. Ik kon me niet voorstellen hoe ik weer in die wereld zou komen. Ik was te ziek om naar de huisarts te gaan. Als dit nog langer duurde, dan zouden ze de huisarts gaan halen. Mijn ouders wisten dat die in ernstige gevallen ook aan huis kwam. Ze overlegden met elkaar. Was ik een ernstig geval?

Mijn dromen werden intenser. Ik bezocht met een pinda, die uitstekend kon praten maar halsstarrig zweeg, een planeet die was gemaakt van pindakaas.

Ik vond het vervelend dat ik alleen aan mezelf kan denken. Ik wilde aan andere dingen denken, maar het lukte me maar heel kort om aan iets anders te denken – al snel gleed ik weer terug richting mijn miserabele zelf. Denken was bevrijdend, ziekte een beknelling. Mijn moeder roerde poeder in een glas water. Ik geloofde niet echt dat dit me ging helpen, maar ik dronk het wel op om wat te doen te hebben. Ik wilde met alles wat ik had geloven dat dit me ging helpen. Het smaakte lauw en laf en bitter. Vastgeklemd aan het bed begon ik te vermoeden dat iemand er met mijn lichaam vandoor was gegaan en er een ander lichaam voor in de plaats had gegeven.

En toen ik weer beter was, leek ik nooit ziek te zijn geweest.

De laatste adem

Nog een herinnering. Ik ging naar de bibliotheek om boeken te lenen, het was het einde van mijn puberteit – het lichaam zette aan voor een indringende transformatie die het me mogelijk zou maken om biologisch leven te creëren. Ik was verslingerd aan lezen en zoals dat gaat meende ik dat geen boek te moeilijk voor mij was. Ik las de horrorverhalen van Stephen King die me aanspraken, omdat ik voelde hoe het lichaam daarin geweld werd aangedaan. Het lichaam werd ontvreemd, toegenomen en blootgesteld aan kwetsuren. Het werd uitgeput. En dat was iets wat ik voelde. Het moment waarop het lichaam niet meer verder kon en de grens tussen leven en dood bereikte. Ik was verslingerd aan die boeken.

Een van zijn korte verhalen ging over een marathonwedstrijd waarin de winnaar de laatst overgeblevene van de wedstrijd is. Er is geen nummer 2, of die is er wel, maar leeft niet meer. De afhakkers in de race zijn één voor één geëlimineerd. De winnaar is de laatst overgeblevene, een overlever. En voor de overlever is er applaus. Een groot geldbedrag. Eeuwige roem. De overlever wordt verwelkomd in de

samenleving als een onsterfelijke. Het bestaan gaat niet om het meedoen aan een wedstrijd, het gaat erom dat je het overleeft. Dat je het kan navertellen.

In diezelfde periode ging ik hardlopen. Voor de deur van ons huis in de Rotterdamse straat zette ik het op een sprinten. Heen en weer ging ik, mijn longen waren een blaasbalg die steeds sneller op en neer ging, totdat ik niet meer verder kon. Ik voelde de adem als een aanwezigheid. Zuurstof als noodzakelijke voorwaarde tot zijn. Duizenden speldenprikjes, adem die ontsnapt waarna het lichaam zich weer met zuurstof vult, totdat het door de verzuring niet meer verder kan. Daar op die dag voelde ik dat het lichaam een begin en einde kent. Een start en een finish.

Op bezoek bij zieke familie

Dat er ook iets grondig mis kon zijn met het binnenwerk van het lichaam en wat in de literatuur het bewustzijn wordt genoemd, ontdekte ik toen mijn vader me meenam naar een psychiatrische inrichting om een dorpsgenoot te bezoeken. Het was een leeftijdgenoot van mijn vader en net als hij een arbeidsmigrant die naar Nederland was gekomen. De instelling was een groot gebouw ver weg van de stad. We reden in zuidelijke richting, weg van de Maasstad. Onderweg luisterde mijn vader naar zijn laatste muzikale ontdekking. Het was de tijd van de cassettebandjes.

We waren op tijd. De dorpsgenoot schuifelde naar voren en ging tegenover ons zitten. Hij maakte geen opgewekte indruk, op de vragen die mijn vader stelde antwoordde hij met weinig energie. Toch was mijn vader blij hem te zien, al liet hij dat niet merken. Blijheid leek hier een beetje ongepast. Sowieso zag ik niemand lachen. Het eerste wat ten ondergaat is het lachen. Lachen is ontsnappen aan de werkelijkheid. Hier was die werkelijkheid te broos om eraan te kunnen ontspannen.

De man leek me wel aardig. Meer dan dat hij in het dorp van mijn vader de buurjongen was geweest, wist ik niet van hem. Hoeveel van deze jongens zullen ver van huis in een uitzichtloze situatie hebben gezeten, met niemand om ze te helpen? Hoe konden zij zich verstaanbaar maken in een vreemde taal, omringd door mensen met andere gewoontes?

Later zou ik ook andere migranten ontmoeten die ergens op het levenspad door de hoeven zakten. Ze waren ongelukkig en wisten niet waarom. Ze konden niet benoemen dat het misschien lag aan heimwee, aan frustratie over het niet uitkomen van dromen, angst voor de toekomst. Of domweg dat ver van huis zijn zonder familie mensonterend is. En dat het gebrek aan minimale erkenning schuurt en eenzaam maakt.

De migrant neemt zichzelf mee naar het nieuwe land, maar is ongewis hoe dat meegenomen lichaam zich daar zal ontwikkelen. Een ongelukkig lichaam is geen leuk lichaam om naar te kijken. Als ik hem al in het dorp had gezien, dan was de man die voor me zat niet de man die ik toen zag.

Toen we terugreden naar huis vroeg ik me niet af waarom mijn vader me had meegenomen. Ik stel me die vraag inmiddels wel. Een antwoord heb ik nog steeds niet. Wel heb ik heel veel later woorden gegeven aan wat ik toen heb gezien en gevoeld, toen ik op mezelf woonde en me eenzaam voelde. Ik zag toen die man aan dat tafeltje weer voor me, met een plastic bekertje met koffie voor zich.

Wanneer het lichaamsdeel de koffers pakt.

Als ik in een ongemakkelijke houding kom te liggen tijdens het slapen, vallen lichaamsdelen uit. Meestal de arm. Als ik door aanhoudende tinteling wel moet ontwaken, zit ik rechtop op bed met een arm waar geen beweging in te krijgen is.

De arm voelt loodzwaar. Ik schud wat aan mijn arm totdat het bloed weer begint te stromen. Kan het zijn dat je zo diep slaapt en dat je arm zo lang van bloed verstoken is, dat die uiteindelijk afsterft en het bij het ontwaken al te laat is? Angst voor verlies. Angst om te ontdekken dat het lichaam ontbindt, en je kan niet ingrijpen. Ik grijp mijn arm alsof die er elk moment af kan vallen.

Ik schud nog een keer aan de arm. Wat als op een dag het schudden tevergeefs zal zijn? Ik schud nog een keer aan de arm. Wat dan? Amputatie? Wie moet ik bellen? Wat moet ik doen? De maan

schuift voor het raam. Ik ga staan.

Het gevoel keert langzaam terug in mijn arm, ik keer terug naar bed. Ik word wakker met twee armen.

De bloedende vinger

Men kan geen obsessie met het lichaam hebben, want het lichaam is onvermijdelijk. Als ik mijn nagels knip, dan leg ik ze naast elkaar alsof het archeologische vondsten zijn. Het lichaam is een onuitputtelijke bron van kunstschaten. Het laat zijn schatten roekeloos vallen. Eelt. Een losliggende wimper. Oorsmeer. Zweet. Bloed. Een litteken, opgelopen toen ik het met het zakmes van mijn vader speelde. De navel waar ik elke ochtend een pluisje uit haal. Zo achter elkaar leveren de interventies met het lichaam een tableau aan voorstellingen op. Lichaamspoëzie.

Het haar dat ik afschreef valt in plukjes naar beneden. En wanneer ik naar mijn vinger kijk, dan gaan mijn gedachten naar die zomer begin jaren negentig toen ik kortstondig mijn vinger kwijtraakte.

Als de zomer aanbrak bleef ik alleen achter in de slagerij van mijn vader. Hij ging op vakantie, het was aan mij om de zaak te runnen. Doordat ik altijd na schooltijd naar de slagerij ging om mijn vader bij te staan, was ik geoefend geraakt in het snijden van vlees. Omringd door karkassen sneed ik biefstukken aan plakken, beende ik een lamsschouder uit en draaide gehakt. In roestvrij stalen bakken lag een kalfslever, zo groot als de band van een kinderfiets, te wachten op de eerste klant. Wanneer mensen vlees zien gaat er een knop om. Ze zien niet geen dood beest, ze zien een koekenpan waarin het koteletje suddert.

Lamskoteletten lagen keurig in carré; hoe duurder het vlees, hoe mooier het gepresenteerd wordt. In de zomer brak de luwte aan, het aantal klanten was op de vingers van één hand te tellen. In de achterkamer kon ik rustig een boek lezen, want er kwam voorlopig toch niemand. Er was nog een man in de zaak, mijn oom. Samen begonnen we aan de dag, samen sloten we af door de toonbank uit te ruimen en het vlees in de koelcel op te bergen, waarna we alles grondig schoonmaakten.

Belangrijker nog dan het vlees was de hygiëne. Niets erger voor een zaak dan vlees dat in een hoek ligt te rotten. De geur van bederf is een misselijkmakende zoete geur. Ik was daar heel nadrukkelijk achter gekomen toen ik besloot een stukje bot met nog wat vlees eraan mee te nemen naar huis voor een bewaar-experiment. Na een dag in een droge, warme ruimte ontwikkelde zich al een ranzige stank. Het was onmogelijk om in één en dezelfde ruimte te verblijven.

Deden we de deur van de slagerij op slot, dan namen we afscheid van elkaar. Elke dag voerden we precies dezelfde handeling uit. En elke dag verlieten we het pand in de wetenschap dat we de volgende dag dezelfde handeling zouden uitvoeren. In die zomer viel ik samen met mijn werkzaamheden. Ik deed weinig anders dan slapen, eten, werken en wat lezen.

Die maandagochtend haalde ik een vers geslepen mes uit de la om een lamsbout aan te snijden. Puur voor het effect sloeg ik een paar keer met de platte kant op de bout; het geluid dat het maakte zette me aan. De lammeren werden gestempeld door de vleeskeuring. De blauwe vleesafdruk sneden we eraf, zodat het vlees verder bewerkt kon worden. Ik legde mijn hand plat op de bout, schoof het mes met een ferme uithaal van me af en raakte daarbij het puntje van mijn rechterwijsvinger. Het bloed spoot eruit. Met een rol wc-papier om de vinger rende ik vanuit de West-Kruiskade naar het Erasmus Ziekenhuis. Ik rende sneller dan mijn benen me dragen konden, ondertussen druppelde het bloed tussen mijn benen. Het had iets van een slapstick: hoe harder ik liep, hoe meer ik bloedde. Ik zou straks nog zonder bloed aankomen bij het ziekenhuis!

Als ik maar niet dood ga. Alhoewel. Wat is er erg aan doodgaan? Wat is er erg aan er niet meer zijn? Dan hoef ik niemand meer te zijn. Wat is er eigenlijk mis met niet-zijn? Wat is het verschil tussen niet-zijn en zijn? Niet-zijn verlost je van je lichaam, eindelijk verlost van de verantwoordelijkheid ervoor. Het elke dag optillen en meesjouwen. Door er niet te zijn zal ik vrij zijn van die verplichting.

Ondertussen bleef het bloed maar druppelen. Ik meldde me bij de Eerste Hulp, werd naar een kamertje gebracht. Ik moest gaan liggen. De dienstdoende arts kwam binnen. Hij vroeg me mijn hand

omhoog te doen en de vinger in de lucht te steken. Het bloeden stopte onmiddellijk. Hij wond een lange sliert verband om mijn vinger. Ik kon weer gaan. Het topje van mijn vinger klopte, bloed dat zich een weg naar buiten zocht.

Opereren onder vuur en donder

Er is een tekort aan chirurgen in Gaza. Er zijn niet genoeg chirurgen om al het verdriet in de wereld te opereren.

Ik scrol. Ik scrol door mijn telefoon. Ik zie kinderen. Ik zie verplegers, ambulancewagens, ik zie rennende vrouwen, ik zie huilende mannen, ik zie een chirurg met een mondkapje op, ik zie artsen met blote armen, ik zie de navelstreng bungelend aan een kind. Wat de artsen gemeen hebben: dat ze een doelwit zijn. De genezing die ze bieden schiet hopeloos tekort.

Ik weet het. De wereld weet het. Ze praten in volzinnen, de chirurgen, als het gaat om de operaties. Als het gaat om de mensen, dan vallen ze stil. Hier reizen lichaamsdelen. Een ambulancewagen wordt onder vuur genomen. Niemand zal het overleven, ook de overlevende niet. De chirurgen praten over de kinderen: verbrande kinderen, opgeblazen kinderen, aangetaste kinderen. Maar chirurgen zouden niet moeten praten over kinderen. Chirurgen moeten opereren.

Een vader draagt de resten van zijn kind als een aktentas bij zich. Een moeder houdt een in doeken gewikkeld kind vast. Op de ziekenhuisvloer wordt gepoogd van verspreide kindresten een heel kind te maken om daarmee tenminste de ouder enigszins te troosten. Op de radio hoor ik dat er tweeëndertig mensen zijn omgekomen, waarvan twaalf kinderen. Het is statistiek.

Naarstig zoek ik met de duim op mijn telefoon, terwijl ik koffiemelk in mijn spiksplinternieuwe koffiemachine opklop, naar verse beelden die stilzwijgend een verhaal vertellen. Is er een chirurg in de zaal? Ik kijk naar een ambulance die onder vuur is genomen, ik hoor het smeken van een kind. Ik zie de lange gangen van een ziekenhuis waar, op de kleding na, het verschil tussen medisch personeel en slachtoffers compleet verdwenen lijkt – al dat bloed. De witte vloer is besproeid met bloed. De wanden zijn van bloed. Ik zie ziekenhuizen als mishandelde paarden door de hoeven zakken.

Een chirurg zegt bij terugkeer uit het land van de lichaamsdelen dat hij sterk is afgevallen; een deel van hem heeft hij daar achtergelaten. Hij zou het liefst weer terug willen. Het lijkt me heel normaal dat een chirurg weer terug wil naar de plek waar hij werk kan verrichten. Daar ben je chirurg voor. Maar deze chirurg wil ook nog om een andere reden terug. Hij heeft daar iets achtergelaten. Hij weet niet wat. Maar het is iets heel belangrijks. Hij heeft het daar achtergelaten in de haast om weg te komen. Hij moest weg. En nu wil hij weer terug.

Het steentje is er nog.

Een steentje heeft zich een weg gezocht mijn lichaam in, zonder dat ik er weet van heb. Toen ik op het grind van het aanpalende parkje onderuit ging, kon ik niet weten dat mijn lichaam kortstondig open zou gaan bij het grondcontact. Wat was ik blij met de fiets die mijn vader me had geschonken en wat deden de remmen het goed. Ik kon er zo lekker mee slippen in de bochten. Dit grote cadeau werd door mij verwelkomd met een gulle glimlach. Ik was al buiten, de scherpe zon sneed mijn neus af, mijn tenen tintelden, mijn maag borrelde van verliefdheid.

Vooruit ging ik, steeds harder, elke bocht nam ik net wat scherper dan die ervoor. De Icarus in mij was opgestaan. Hoe dieper ik in de remmen kneep, hoe dichterbij de verrukkelijke zon kwam. En toen ging ik onderuit – net toen ik dacht dat ik kon vliegen. Ik trok mezelf omhoog, strompelde naar huis. Pijn. De fiets was kapot – dat vond ik nog het ergste.

Mijn moeder behandelde de wond met jodium en een dikke pleister erop. De wond was dicht, de korst groeide. Een week later lag ik in bad met opgetrokken knieën. Stoom kringelde omhoog. Met mijn duim verkende ik de randen van de korst, ik wist dat ik er niet aan moest krabben maar het voelde te lekker. Ik krabde en krabde er steeds een heel klein stukje vanaf, totdat er van de korst niets meer

over was dan een dekseltje ter grootte van een speldenknopje. Met een tikje schoot ik dat dekseltje eraf. De pus stroomde er met vocht en bloed uit. En ik krabde, want er zat daar iets in mijn lichaam dat er al een week in woonde. Heel comfortabel. Ik drukte en drukte op de wond, waarna een steentje tevoorschijn kwam. Een van de miljoenen steentjes in het grind had onderdak in mij gevonden. Zich een weg gezocht naar binnen. Ik maakte het steentje schoon. En gooide het uit het raam. Weg steentje.

Ik zie de vrouw met de olifantsvoet die om geld vraagt.

Ik zie de man met in zijn handjes de grote dozen medicijnen.

Ik zie de dorpsgenoot aan het tafeltje zitten met voor zich een plastic bekertje.

Ik zie mijn vinger de lucht in steken.

Ik zie de deur dichtgaan om me uit te sluiten van het ritueel.

Ik zie een lichaam zweven door de lucht.

